

NÅGRA SLÄKTER FRÅN 1600-TALET SUNDSVALL.

AV BERNHARD LÖFGREN.

OM MAN GRANSKAR 1623 ÅRS BORGARLISTA I Sundsvall, är det för son-namnens skull icke lätt att återfinna förfäderna till några nuvarande Sundsvallsbor. Det enda verkliga släktnamnet i förteckningen är Styf och bars av Olof, som skrev sig Stifuen eller Stifver och 1642 Oluff Styff. I 1670 års mantalslängd förekommer Sven Olofsson Styfh, och i 1704 års dombok nämnes Olof Svensson Styff. Tre 1600-talsgenerationer av den kända fiskarläkten äro alltså funna.

Säkert äro många Sundsvalliter av idag avkomlingar av en Per Olsson, som förekommer bland 1623 års borgare, och som kan identifieras såsom tillhörande släkten Maijman (från Maj i Njurunda). I Alsens församlings (i Jämtland) dödbok läses nämligen följande: »1714 25/7 avled i Alsen länsman Anders Erichsson Bångs ålderstigna moder hustru Segrid Pärsson, född 1630 10/9 av borgaren i Sundsvalls stad Päder Olofsson Maijman och hustru Brita Olsdotter därstädes. Levat 83 år. 10½ månad». Bland bisittarne vid rådstuga i staden den 10 maj 1638 finner man råd-

mannen Per Olofsson Madj. Enligt 1642 års mantalslängd äro jämte »Per i Madie» skrivna hustru och en son. 1650 förekommer Olof Pedersson Majj (fader och moder betecknande O, alltså ej kvar i livet) jämte två systrar och piga, 1670 Olof Peerson Majj med tre personers hushåll, 1674 hustru Brita, Olof Persson Mays hustru, och 1698 Erich Olofsson Majj. 1702 nämnas hustru Brita Maj och dess dotter Brita Olofsdotter. Skepparen Olof Maijman levde 1715. 1729 finner man pigan Ingrid Mayman, Olof Maymans omyndiga dotter. Hon hade släktingar, som förmyndarskap förestå kunna, nämligen Per Andersson May å fäderne- och Olof Wahlberg å moderne-sidan.

En annan Per Olsson i 1623 års register är nog densamme, som i 1642 års mantalslängd fått tillnamnet Sundh tillika med Biör (Olofsson) Sundh och Johan Sundh. Som Per Olsson i Sund var ägare till ett av de hemman, å vilka staden anlades, torde släkten Sundh kunna göra anspråk på att få räknas bland stadens äldsta. Bland medlemmarna må nämnas Olof Persson Sundh (1670), Erich Larsson Sundh (1670), vilken var rådman 1686. och Anders Jonsson Sund, vilken antogs till borgare 1701.

Ett annat av de hemman, på vilka staden grundades, var Åkersvik. Detta namn som släktnamn har antecknaren endast två gånger återfunnit. I 1642 års längd finns Erich (Olofsson) Åkerswijk och i 1674 års dombok Lars Persson Åkerswijk. Bland hemmansägarna år 1622 i Åkersvik voro Olof Christophersson och Peder Persson.

Släkten Ångerman har tidiga anor i vår stad. 1639 kom för rätten Erich Nilsson Ångerman, som icke betalt boskapspenningen. Nils Erichsson Ångerman var 1674 stadskassör. Erich Ångerman, son av Nils Å. och Gunborg Olofsdotter, levde 1706 som gästgivarare och var g. m. Märtha Birstadh, dotter av rådmannen Jöns Larsson B. och Catharina Sundberg. Gunborg Olofsdotter blir omgift med rådmannen Jonas Geting. Släkterna Ångerman och Geting hava talrika ättlingar.

Den nämnda rådmannen Birstadh härstammade från Birsta i Skön. 1638 var Lars i Byrstadh rådman, 1642 års mantalslängd nämner Lars från Bijrstad. 1670 förekomma Jöns Larsson Bierstad och Pehr Larsson Bierstad. Jöns Bierstads söner Lars och Sivert blevo handlande och rådmän.

Namnet Sivert ger anledning förmoda att hans morfader var Sivert Sundberg, rådman i staden, och som 1660 och 1674 kallas Siuhl Nilsson. Denne, som var g. m. Märta Persdotter, var fader till komminister Petrus Sundberg, f. 1660, d. 1725. G. m. komminister-dottern Anna Wallander fick denne talrika avkomlingar.

Sundman är en släkt, som i stadens fiskare-kretsar har en särskild klang. Jöns Gullichsson hette stamfadern, som levde här i senare hälften av 1600-talet. Han var g. m. Brita Erichsdotter. De tre sönerna Gullich, Erich och Anders kallade sig Sundman. Döttrarna Catharina, Annika och Brita fingo sig förmyndare år 1704. Gullich var 1709 skeppare å farkosten Nordstiernan (ägare Lars och Sivert Birstad). Erich var g. m. rådman Lars Birstads dotter Catharina, som avled 1728. Brita S. var 1714 g. m. Erich Loo. Anders S. var g. m. Brita Johansdotter.

Släkten Graans förste kände medlem var råd- och handelsmannen Peder Michelsson Graan, död omkring 1692. Han var g. m. Brita Pedersdotter Gropman, som överlevde mannen. Bl. barnen kan nämnas Michael, handelsman och skeppsredare. Dennes barn voro Eric, handelsman, Petrus (Graner), generaldirektör, Catharina, g. m. Nils Nording, rådman, Stina, g. m. Nils Stenklyft, handelsman, Anna Margaretha, g. i m. rådmannen Olof Schalín, II m. postmästaren Jean Tandberg, III m. häradshövdingen Carl Adam Wrång. 1716 antogs till borgare infödde borgaresonen Olof Graan. 1723 var Catharina Graan g. m. Olof Maijman, som dog 1724 (se ovan).

Om släkten Hammal, tydligen från byn Hammal i Skön, ha gamla domböcker rätt mycket att förtälja. 1642 års mantalslängd talar om Per i Hammal. 1650 års längd upptager Päder Olufsson Hammal (man, hustru, son, 2 döttrar, måg). Sonen Olof Persson H. är i 1670 års längd huvudman för 5 personer. Han är 1674 gästgivare. 1689 nämnes rådmannen Peder Olofsson H. 1717 förekomma som delägare i hans sterbhus änkan Margaretha Mört och hennes 2 omyndiga döttrar Catharina och Anna Hammal. Av dessa var Catharina redan sedan 1714 g. m. notarien Mauritz Lenberg, senare brukspatron å Galtström. Efter dennes död 1729 synes hon ha blivit omgift med hans efterträdare Lorenz Lorenzson Hammar. Anna, den yngre f. 1701, blev g. m. Anders Cederhamn.

Margaretha Mört blev omgift med rådmän Lars Birstad och moder till Peter Birstad eller Birstedt (se ovan). Till en äldre generation hörde Anna Hammal, som 1703 nämnes sahlig tullnären Nils Wohlgemuths änka. Likaså Elisabeth H., som nämnes sahlig 1698 och var skeppsredare och postmästare Jonas Molins första hustru.

Släkten Molin var också gammal i staden. Erich Persson M. blev redan 1646 postmästare. Sonen Peder Erichsson M. var stadsnotarie i 12 år och efter fadern postmästare. Hans hustru Helena Jönsdotter tjänstgjorde även som postmästare. Hon var moder till ovannämnde Jonas, som 1694 övertog postkontoret efter modern.

Anders Erichsson Molin satt 1686 i rätten. 1689 resolverar rätten, att sal. Anders Molins Contribution skulle för 1688 uttagas i skötar. Anders och Peder voro bröder. Anders Molins måg var Erich Mårtensson Färstad, vilkens hustru Cherstin var f. 1674. 1707 klandrar Olof Molin ett gårdsköp och åberopar fördenskull fadern, salig Anders Ersson M. Komministern i Piteå landsförsamling Erik A. Molin, student i Uppsala 1696, var utan tvivel son till rådmän Anders Molin. Komministerns hustru, Patientia Wohlgemuth, var dotter av rådmannen i Härnösand Anders W. och Brita Wulf samt nära besläktad med ovannämnda tullnär Nils Wohlgemuth.

Av släkten Staaf från Stavre äro att anteckna några medlemmar. Sålunda nämnes 1674 Per Erichsson Stafwre, som senare kallas Staaf och är f. d. rådmän samt skrev sitt testamente 1699 20/5. Hans systrar voro Carin, Marit och Brita. Carin var g. m. stadsskrivaren Johan Andersson, som dog 1717. Per Erichsson Staaf var g. m. Carin Bengtsdotter Alander, f. 1644. Hans A. Elofsson, som är rådmän kring 1685, var en sväger till Per Staaf, g. m. en till namnet ej känd syster till denne. Hans Elofssons dotter Carin blev g. m. Jonas Svensson Berg, som hade sonen Sven och sonsonen fiskaren Jonas Svensson Berg.

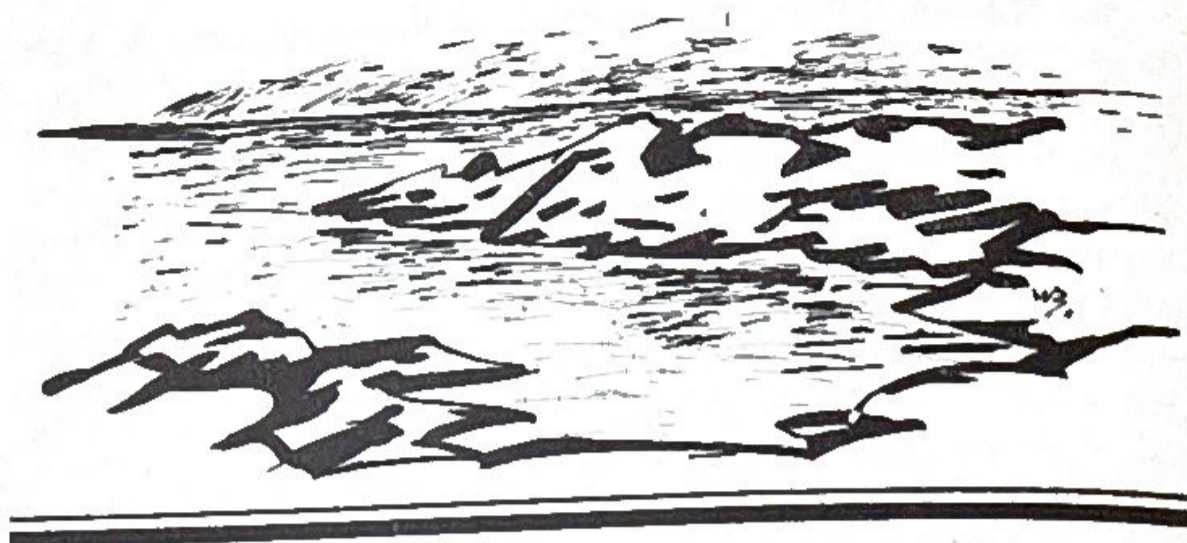
Beträffande den gamla fiskaresläkten Hägg är att anteckna, att borgaren Nils Jonsson Hägg, f. 1656, och kyrkoherden i Selånger Lars Jonsson Hägg, död 1711, voro söner av Jon Nilsson Nyborgare, vilken dessutom hade döttrarna Cecilia, g. m. klockaren Olof Geting, och Catharina, år 1706 ogift.

Jon Nilsson Nyborgares efterlämnade hustru, kyrkoherde Lars Häggs styvmoder, blev omgift med guldsmeden Conrad Hager, som nämnes 1688 12/3. Nils Jonsson Hägg är 1714 g. m. Sara Nilsson, f. 1685. Före 1706 synes han ha varit g. m. Margaretha Erichsdotter. Pastor Hägg är g. m. Maria von Colling, död 1714. Hon kallas 1715 sahl. probstinnan Maria Cohling. Vid försäljning av makarnas gård år 1716 uppges arvingarna vara Johan Hägg, löjtnanten Per Gustaf Hägg, mågen Per Gropman, döttrarna Stina och Margaretha Hägg samt mågen löjtnanten Johan Lybecke (Lybke).

BERNHARD LÖFGREN.

Gamla släktminnen; en relikgömma på Fornhemmet.

BJÖRKÖN I NJURUNDA, EN MEDELTIDA HANDELSPLATS?

AV EMIL LÖFGREN.

I.

HANDELN PÅ NORRLAND HAR URALDRIGA ANOR. DET stora fyndet av stenyxor vid Bjurselet i Västerbotten framhålles ofta såsom ett exempel härför redan under stenåldern. Bebyggelsen av denna landsände berodde till väsentlig del på handeln. »Från älvmyrning till älvmyrning, från udde till udde har befolkningen sökt sig fram och i dess spår handeln — — — Pälsjägaren har varit såväl bebyggelsens som handels föregångare»¹⁾).

Vittnesbörden om den norrländska handeln gå tillbaka till vår tideräkningens början. Tacitus skriver år 98 e. Kr. i sin Germania: »Till svionerna ansluta sig omedelbart sitonernas stammar. — — — Här är Svebiens yttersta gräns»²⁾. B. Nerman anför till detta: »Man har velat söka sitonerna i Norrlands och Österbottnens kusttrakter» och E. Hjärne tillägger, »att sitonerna voro svea-köpmän från Mälardalen vid norra Bottenhavet, so. anlagt handelsfaktorier på Bottniska vikens norra kuster bland en finsk befolkning». Jordanes skriver på folkvandringstiden omkring 550 e. Kr.:

¹⁾ D:r G. Hallström: Västerbotten. D. N. söndagsbilaga 1925.

²⁾ D:r Hammarstedt: Germanerna.

»Ett annat folk bor där, nämligen suehans, vilka liksom tyringarna ha utmärkta hästar. Det är även de, som medelst handeln genom otaliga andra folk sända till bruk för romarna de sappherinska skinnen och dessa skinn äro berömda för sin svarta färg». B. Nerman skriver med anledning härav: »— — — de berömda svarta sappherinska skinnen. Sannolikt avses härmed skinn av svarträv, ehuru Jordanes genom sammanblandning av någon uppgift om blåa skinn kallar dem sappherinska, d. v. s. troligen safirfärgade. Uppgiften att svearna leverera dessa skinn är av en viss vikt. Svarträven har i historisk tid inom Sverige huvudsakligen förekommit i Norrland, och även under folkvandringstiden måste de nordliga delarna av vårt land ha varit dess egentliga utbredningsområde. Men är det riktigt, att svearna äro särskilt framträdande handlande med svarträvskinn, måste detta bero på att de behärska handeln på vida områden av Norrland. Men man förstår bäst, att svearna behärska handeln på stora sträckor av Norrland, om man antager, att åtminstone en del av dessa sträckor hört under sveaväldet.» Och Edv. Bull sammanfattar en utredning om skinnhandeln i Jämtland sålunda: »Men efter allt det vi vet, må skinn allt i tidig middelalder och iallfall i det 13—14 årh. ha vært en meget efterspurt artikkel i hele Europa, som det var lett å finne avsetning for — — —»).

Men skinnen voro ej blott handels- och bytesvara utan användes även som skattelikvid. »Skinn är for det første grunnlaget for all skattebetalingen i Jemtland»³⁾. I hälsingelagen, som gällde större delen av Norrland utgick skatten till konungen i bland annat »tvælit skinn» (tvåfärgat) för varannan myndig man (förmodligen korsräv)⁴⁾. Tillgången på vilt synes hava varit synnerligen stor. Räknas de myndiga männen så lågt som till 1,000 personer, utgingo under 10 år 5,000 korsrävskinn. Skinnskatten från Jämtland var under en viss period 2,000 hermelin om året. (Bull). Kyrkan gjorde krav på tionde även av jakten, d. v. s. pälsverk. Gråskinn var birkarlarnas skattebetalningsmedel och utgingo dessa i början av 1500-talet för handelskompanierna i Västerbotten med 640 stycken⁵⁾. Mård, bäver- och loskinn nämnas även i tidens handlingar. Konungen förbehöll fogden förköpsrätten till allt pälsverk i landet. Så sent som 1580 uppköptes ännu skinn i samband med kronouppbörderna. Sagda år finnes för Ångermanland följande uppgift: 28 loskinn, 23 mårdar, 3 korsrävar, 30 hermelin, 28 röda rävar, 10 järvskinn, 21 rävar, 5 uttrar, 6 ulvskinn, 6 björnskin, 23 älghudar och 15 älgkalvskinn.

Omfattningen av skinnhandeln är givetvis svår att beräkna, men vid försök härtill må ihågkommas, att det var mindre delen, som kom på skatten.

II.

Den norrländska kushandelns historia är bunden vid *birkarlarna*, vilkas ursprung ännu är en olöst gåta. »Vad man vet om dem är, att de ut-

³⁾ Edv. Bull: Jemtland og Norge 1927.

⁴⁾ Edv. Bull: Jemtland og Norge 1927.

⁵⁾ Styffe: Skandinavien.

⁶⁾ Styffe: Skandinavien.

gjordes av svenskar vid medeltidens slut, och det anses, att de även varit det vid 1300-talets början, då de framtråda i historien. Men ännu äldre anor har deras namn. Socknen Birkala vid nuvarande Tammerfors anses ha fått sitt namn och betydelse som handelsplats genom svenska köpmän redan under vikingatiden.⁷⁾

Till traditionerna om dessa handelsmän har även Medelpad bidragit med ett från Birsta i Skön. Den frejdade Johannes Thomæ Buræus skriver nämligen på 1600-talet, att enligt en arvsägen skulle birkarlarna härstamma från denna by och sedan kommit över till Finland och i den första kristna tiden byggt en kyrka, som ännu i dag heter Birkala, varpå de senare underlagt sig lappmarkerna kring Bottniska vikens övre del, varefter de givit upphov till namnet Pirikkiö (Björkö—Birkö—Birka) vid Torneälv mynning⁸⁾. Alla forskare äro dock ej av samma åsikt. »Nekas kan icke, att den enstämmiga traditionen om dessa handelsmäns (lappfarares) ursprung från Birkala i Finland genom 1328 års brev vinner ett mycket betydelsefullt stöd. Birkarlarna ha sannolikt representerat en österifrån kommande ström av företagsamhet.⁹⁾

I överensstämmelse härmed påpekar Ahnlund i Sundsvalls stads historia, att namnet *Björkö i Njurunda* väcker den frågan, om här i Medelpad funnits en av dessa över stora delar av Skandinavien spridda handelsöar, som buro samma namn (fornsv. Birkö, fornno. Bjarkey¹⁰⁾). »Namnkunnigast är som bekant Mälareköpstaden 'Birka' på Björkö, känd från Ansgars historia och genom märkliga arkeologiska fynd, gjorda under modern tid. Med Birka och Birköarna ha enligt författarens bestämda åsikt birkarlarna, medeltidens och vasatidens vittberömda köpmannabönder i nordligaste Sverige och Finland, ursprungligen haft något samband. — — — Från Björkö utanför Njurundalandet kom man segelvägen lätt nog över till Kumo älvs dalgång i Satakunta, som ledde fram till Birkala. Antagandet att sådana förbindelser verkligen ägt rum, styrkes i någon mån av en arvsägen, anförd av Johannes Thomæ Buræus i början av 1600-talet.» Se ovan!

Prof. Ahnlund är ej den ende, som påpekat detta. D:r G. Hallström framställde vid ett besök 1920 å Björkö och å Omsberget vid Galtskären samma åsikt, och d:r J. Nordlander har från andra synpunkter kommit till enahanda uppfattning. Här nedan följer ett bidrag till beviskedjan.

III.

Den som betraktar Medelpads karta, kan knappast undgå att fästa uppmärksamheten vid formen på dess sydligaste kustparti. Likt ett böjt finger stiger landet ut mot Bremösundet med Björköfjärden på insidan. Söder därom ligger en samling holmar, som gemensamt nämnas Galtskären. För blott några sekel tillbaka var fingret skilt från handen genom ett sund

⁷⁾ D:r G. Hallström: Norr i Bottnen. D. N. söndagsbilaga 1925.

⁸⁾ D:r G. Hallström: Norr i Bottnen. D. N. söndagsbilaga 1925.

⁹⁾ Prof. N. Ahnlund: Sv. Dagbl. aug. 1926 i en polemik med d:r G. Hallström.

¹⁰⁾ Del I; sid. 17.

vid Björköviken, och Galten var ej landfast som nu utan genom Björkviksundet avsnörd från fastlandet. De sjöfarande kunde således segla ända från Galtström en inre väg mot norr över Björköfjärden och ut i Björköviken, en ginväg i jämförelse med leden förbi Bremön eller Löran¹¹⁾. Innanför Galtskären och inne i Björköfjärden var lä för alla stormar. Detta kustparti blev en idealisk handels- och mötesplats. Hit ned gingo stigarna — som nu blivit vägar — från inlandet, och här voro sockenbornas fäbodan och fiskeboningar belägna. Att denna trakt under 13- och 14-hundratalet varit synnerligen tagen i anspråk styrktes krafteligen vid skattnägningen på 1500-talet. Av socknens 44 byar fingo 21 skärskatt i Galtholmen, vilket vill säga, att 51 hemman av 115 ha del i densamma 28 mål skatt. Närmaste inlandsbys ägor ligga på 4 å 5 km. avstånd. Klart är, att vad som genom skattnägningen fastställdes, gick tillbaka på vad som av ålder varit hävd, vadan denna trakts betydelse för socknen har mycket högre ålder än som i första hand synes vara fallet.

IV.

Som handelsplats i Medelpad under medeltiden känner historien endast till S:t Olofs hamn i Selånger. Blott ett enda urkundsbelägg finnes härpå, nämligen ett lagmansbrev från år 1519 och detta icke i original utan blott i referat. Men då synes denna handelsplats hava förlorat sin betydelse, som framgår av Stockholms stads tänkeböcker 1483—1529¹²⁾. Redan 1314 hölls landsting i Sköns socken i stället för i Selånger. Medelpads huvudort var ej lika bergfast som förut, men den bibehöll sig i huvudsak till århundradets slut, såsom framgår av ett latinskt dokument från 1374. Där låg för övrigt ett av Uppsala öds gods, kungsgården Næs. Men ett Uppsala öd gods fanns också vid Ljungans utlopp i Njurunda. Det såldes 1528 av Gustav I till trotjänaren Bengt Joanson. Det utgjordes av ett laxfiske och är i våra dagar en i jordeboken upptagen by benämnd *Öd*. Att observera är, att här ligger Kungsholmen liksom i Selånger Kungshamn.

V.

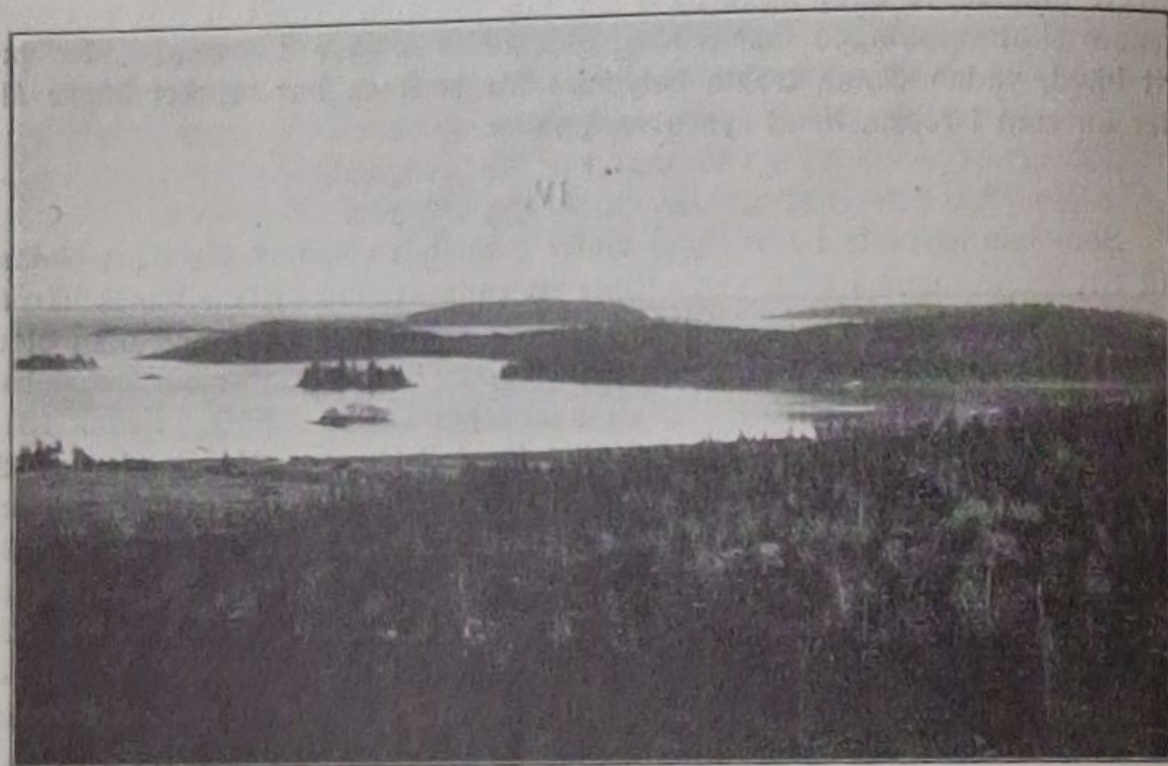
Utefter njurundalandet finnas ortnamn, som innehålla ordet *ugn*. Det viktigaste är *Juni*. Om detta skriver J. Nordlander vid besök å platsen: »Att namnet är en sammansättning av *ugn* och *ö*, vartill den framför namnet brukade prepositionen *i* av missförstånd fogats, det hade vi redan klart för oss. — — — Nu berättade den gamle följande: När han 1855 hade byggt en bryggstuga på sin gård, satte sig muren gång på gång, ehuru uppförd på en stenbacke. Till sist måste han lägga stockar under densamma. När så mågen helt nyligen på samma ställe ville uppföra en man-

¹¹⁾ Att även i senare tider inre vägarna hållits även av långväga seglare, saknas icke exempel på. I Norrländskt skolliv från 1600-talet av J. Nordlander heter det: »Borgaren i Piteå Jöns Hansson med Märten Mattson, hans medskeppare, seglade på bakresan från Stockholm med sin skuta genom Bremösundet».

¹²⁾ J. Nordlander: Ångermanland i Stockholms stads tänkeböcker.

gårdsbyggnad, blev han tillrådd att noga undersöka grunden. Så skedde, och nu fann man till sin förvåning en rund av kullersten murad ugn, nätt och tre alnar djup. Stenarna, som delvis ramlat ned, voro så brända, att de smulades sönder mellan fingrarna. Bottnen var alldeles slät, mellan muren och själva marken fanns svart dy i mängd. — — — Sålunda murade ugnar ha begagnats till fiskegarnens torkning, särskilt på hösten, då det varit smått om solsken men gott om regn och således dåligt torkväder⁴⁹⁾.

Ugnen i Juni är ej ensam i denna bygd, ty här finnas tvenne berg, som bära namn efter ommen, landsmålets ugnen. Det ena Omsberget ligger vid Galtskären. På den tid här är fråga om, gick södra inloppet till Björkö-

Skärgårdsbild från Medelpad: Juniskären.

fjärden genom Björkvikssundet alldeles intill detsamma. Trots ivriga efterforskningar och utfrågningar av de gamle har ingenting av och om den gamla ugnen här kunnat påträffas. Det andra Omsberget ligger vid Ljungans nedre del i Nolby, och hade denna trakt på grund av havets dåvarande minst fyra meters högre läge ett annat utseende än nu. Detta berg har en anseelig längd från trakten av Stockvik upp ovan gårdarna i Nolby.

I årgången VI av Namn och bygd har professor Alex. Bugge offentliggjort gamla anteckningar från Bottniska vikens innersta del, där han beskriver hela fält av ugnar, vilka i gamla tider utgjort bostäder för människor, som egentligen varit främlingar där på orten och undanträngt urinnvånarna till skogarna. Nu finnes där namnet Sigtuna, varför professorn

⁴⁹⁾ J. Nordlander: Sommarstudier i Medelpad 1903.

förmodar, att det i grottorna boende folket varit köpmän från Sigtuna. Nytt ljus faller genom denna Bugges redogörelse över namnen på ugn, och det kan fastslås, att handelsmän bott vid södra inloppet till Björköfjärden och i Juni ej långt från det norra samt vid Ljungan i Nolby eller eventuellt i Stockvik.

Vartill användes nu dessa ugnar? Till bostäder för främlingarna, som Bugge skriver, eller till torkning av fiskeredskap, som Nordlander uppger? Bland yrkesfiskare är det omöjligt vinna gehör för den senare tolkningen, och några uppgifter bland njurundaborna om ugnars användning för dylikt ändamål ha ej kunnat erhållas. Men om man till Bugges förklaring lägger, att ugnarna voro belägna inom hus, så torde man komma sanningen närmast, ty de främlingar som han talar om, voro synbarligen icke fiskare utan handelsmän, som för sitt yrkes skull behövde dessa ugnar.

Pälsverk var, såsom tidigare påpekats, Norrlands viktigaste handelsvara. Såväl grövre som finare skinn uppköptes. Vintern var fångst- men även salutid, »särskilt vårvintern. Då voro pälsdjurens skinn som tjockast och mest begärliga. Då var det lätt att färdas och lätt att träffas». Skinnen voro frusna och behövde tinas upp, icke framför sprakande brasor utan i den jämna värmen från uppellade ugnar. Därefter skulle de undergå viss behandling, t. ex. saltas och torkas. Därtill lämpade sig dessa förträffligt. Skinnen lagrades och sändes slutligen vid öppet vatten söderut.

De i Njurunda förekommande ugnarna på platserna som bära deras namn, ha varit päls-handlarnas (pälsuppköparnas) boplatser och verkstäder. Belägenheten vid eller i närheten av Björköfjärden styrker denna trakts egenskap av handelsplats, *Medelpads Birka*.

VI.

Men en handelsplats måste hava sitt uppland, varifrån produkterna kommo och till vilket utbyte av nödvändighetsvaror kunde ske. Kan man efter Ljungans ådal eller i dess närhet uppleta spår av uppköpsorter eller finna minnen efter personer, som varit uppköpare för de handelslystna främlingarna vid kusten? Och i så fall borde väl under senare tider avkomlingarna med traditionens makt varit bundna vid sådana platser och handelslusten gått i arv till dem!

Professor Bugge påpekar i anförda uppsats, att i Borgsjö socken fanns 1543 ett *Telje*, vars namn han obetingat anser härstamma från staden Telje vid Mälaren. Med andra ord: i översta delen av Ljungans floddal inom Medelpad en uppköpare (agent?!) för handelsmännen från Telje. Att observera är, att detta Telje ligger, där vägen till Jämtland och Norge viker av från medelpadsvägen. Men Teljenamnen och deras avledningar äro ej ovanliga efter Ljungan. I Tuna socken finnes två byar Delge och i Attmar Taljslätt. Detta namn fanns redan 1543 och var då utjord. »Det är liksom andra teljenamn, t. ex. i Angermanland, lånat från handelsstaden Telje vid Mälaren. Även i Hälsingland förekomma de, där man vid kus-

ten möter namnen Djuptaljen och Saltdaljen, som namn på två små sjöar. Det senare anger väl köpmännens bytes- och handelsvara¹⁴⁾. Spår av handelsmännens verksamhet i Ljungans floddal ha sålunda kommit till synes såväl i upplandets övre som i dess nedre del, vilket för bevisningen i denna punkt får anses skäligt.

Ett rim från Attmar lyder:

n' Hatt i Hamre,
n' Talj i Taljslätt å
n' Fris i Fränsta.

Fränsta är by mellan Harv och Skedvik. Då man vet, att på Björkön i Mälaren, d. v. s. i Birka, fanns ett *frisernas gille*, är det nära till hands tänka sig, att en av deras uppköpare bodde i Fränsta. Frisland motsvarade till en del på sin tid vad vi i populärt tal kalla Holland. Namn av holländskt ursprung och av ansenlig ålder äro ej sällsynta på den norrländska kusten, t. ex. i Hälsingland: Kuggöarna utanför Hudiksvall, ön Amsterdam m. fl. Medelpad har säkerligen några. Vid Galtskären finnes ett tyskt-holländskt: *Skalmsand* = båtsand = hamnplats.

Den 30 maj 1665 heter det i ett tingsprotokoll från Borgsjö:

»Egensmännen i Telium blevo allvarligen tillsagt att göra god skilhägnad kring hela godset till nästkommande vår; var annorlunda sker och bliver klagat, skola de plikta 40 mark». — Anders Eriksson i Tälioniom sitter på 3 mål jord och brukar sig med det han nu uti 3 år rest till Norge och köpt torfisk; blev honom allvarligen förmanat, att han skaffar sig hemman eller giver sig uti staden.»

Detta är synbarligen ett bevis därom, att det legat i blodet på Teljeborna i Borgsjö att driva handel, ett arv ned genom många århundraden.

VII.

I alla tider har Indalsälven framhållits som den medelpadiska huvudvägen över till Jämtland och Norge, medan samfärdseln efter Ljungan ansetts hava varit av mindre betydelse och icke alls haft någon nämnvärd uppgift som handelsväg över till grannlandet i väster. Gent emot detta kunna många bevis anföras om motsatsen. Först och främst arkeologiska. Montelius skriver: »— — — sedan urminnes tider en för handeln och all annan samfärdsel viktig stråkväg gick från Bottniska viken uppefter Ljungans floddal till Jämtland och vidare till Trondhjemsbygden.» Doktor Enqvist, som ledde utgrävningen av den stora gravhögen i Kvissle, påpekar i redogörelsen därför, att Ljungan redan på 4- och 500-talen e. Kr. varit en god kulturväg. Men utanpå allt detta kommer domstolsprotokollet av 1665 och visar, att borgsjöbor drevo handel på Jämtland och Norge.

Att samfärdsel fanns mellan t. ex. Telje i Attmar och Telje i Borgsjö får anses givet. Bägge lågo i samma floddal. Den gamla färdevägen har ännu kvar sitt namn *Finnhuvevägen*, som från Tuna löper på brinken

¹⁴⁾ J. Nordlander i brev till författaren.

av Ljungan inåt ådalen. »Tätt intill Finnhuvevägen ligger den berömda 'Starkotters grav', en av de förnämsta fornlämningarna i Norrland»¹⁵⁾). Sammansättningsdelen finn kommer av verbet finna, söka, och ej av folknamnet finne.

Från Vattjom i Tuna ut till kusten anses handelsvägen hava gått mot Selånger—Sundsvall, följande utvecklingslinjen S:t Olofs hamn—Sundsvall. Emellertid är traditionen om en väg under äldre tider västerut från njurundakusten efter Ljungan mycket stark. Vid timmerreservoaren i Västbo har varit vadställe över Ljungan för krigsfolk, och soldatmarscherna gingo sedan gammalt efter floden västerut. Om väg av ansevärd ålder mellan Njurunda och Attmar över Ängom från trakten av Taljslätt anser jag följande sägen vittna: »Sladd i Svala slog ihjäl Stötte i Ängom, efter vilken ett kors stod väst på skogen»¹⁶⁾). Korset var säkerligen ett krucifix, som rests vid vägen över skogen mellan de båda socknarna. Ett sådant fanns gammalt på Oringebackarna invid vägen å gränsen mellan Högsjö och Säbrå¹⁷⁾). Liksom där finnes namnet Kapellbacken, och en odlad jord, som numera utlagts, bar namnet Klockargården. Och slutligen de båda vägarna ned till kusten: den ena till Björkön i förbindelse med Tuna över Tunskogen och den andra från Galtskären över Ullbergsbacken och Ängom till Attmar, Ingendera har tillkommit av en slump.

VIII.

Birkarlahandeln ordnades 1328 och fick från denna tid sin stora betydelse. Norrlands kolonisering i större omfattning genom kyrkans ingripande skedde också under 1300-talet. I Erik av Pommerns »retterbot» för Jämtland av 1420 framträder skinn såsom det viktigaste betalningsmedlet i landet och angives hava varit det från gammal tid. Förändringen måste hava skett under loppet av 1300-talet¹⁸⁾). Vid renoveringen av ödekyrkan vid Bommen hittades ensidiga silvermynt från medeltiden: 1 från tiden 1250—1275 och 1 från 1275—1290 men 45 från tiden 1319—1389 samt 4 dubbelsidiga från samma tid. Från 1400-talet hittades endast några stycken. Njurundaborna hade under 1300-talet gott om penningar jämfört med århundradet efter. Pengarna kommo in med handeln, och det är knappast förmätet tro, att denna blomstringstid inom Njurunda inträffade, sedan birkarlahandeln ordnats. Att den hastigt tog slut bör knappast förvåna. Exploateringen av Västerbottenskusten drog handelsmännen nordöver under 1400-talet. Men då hade njurundakustens kvarvarande främlingar bytt näringsfång: sysslade huvudsakligen med fiske. Och så kommo nya namn till, vittnande om att nu hade Gävleborna blivit ensamma härskare på det gamla handelsområde: Gävlehamn och Gävlehästen. Inne i Björköfjärden äro

¹⁵⁾ D:r G. Hallström: Norrlands bygdeborgar.

¹⁶⁾ Ekedahls reseberättelse 1829.

¹⁷⁾ J. Nordlander: Ett ångermanländskt kalvarieberg. Fornvännen 1926.

¹⁸⁾ Edv. Bull: Jemtland og Norge. Fornvännen 1927.

namnen Borgarholmen, Borgarudden och Bergarsand minnen efter dessa främlingar.

Som ett egendomligt samsmanträffande må anföras, att namnen Björkvikssundet, Solviken och Korshamn återfinnas även å Björkön i Mälaren.

IX.

Björkön, Medelpads Birka, kan väl anses vara ett nog så förnämligt namn på en handelsplats, efter vilken inga minnesmärken finnas. Detta betyder knappast något. Vilka minnen finnas väl kvar efter S:t Olofs hamn? Såvitt känt är endast namnet. Detta är ingenting att undra över. Handelsplatserna voro inga städer i vår tids mening utan endast mötesplatser för sjöfarande handelslystna köpmän från såväl kusten i söder som från Mälaredalen med inlandets befolkning, som var ivrig att mot sitt skinnförråd av alla slag tillbyta sig såväl kram som viktiga förnödenheter. Vad annat sker i våra tiders kuststäder? Och ifråga om stad finnes ännu ej en definition, som täcker begreppet. Under sådana förhållanden fasthålla vi än så länge vid uttrycket: Björkön, Medelpads Birka, även om vi foga därtill ett litet frågetecken.

EMIL LÖFGREN.

Lörans fiskeläge före branden 1910.

DEN "LYCKLIGA FLÄCKEN" PÅ FJORDEN.

AV RAGNHILD MODIN-RINGSTRÖM.

NÄR JAG VAR UNG, BRUKADE JAG OM SOMMARKVÄL-
larna hänga i fönstret till mitt vindsrum och se kvällståget
komma.

Först syntes den vita röken framför det blå Getberget.
Den försvann bakom en kulle och kom fram igen, och så kom
hela tåget. Blänkande i kvällssolen, gled det som en snabb
orm genom dalen, lämnade röktapparna bakom sig och stannade nedanför
prästgården och mitt fönster.

Då hade redan Olsson, prästgårdsdrängen och trädgårdsmästaren i en
person, för en lång stund sedan gått ned till stationen för att hämta kvälls-
posten och få sig en ordentlig pratstund. Ty Olsson var värmlänning, och
det var många, som ville ha posten och en pratstund.

Ibland hände det, att Johan, prästgårdsarrendatorns son, tagit med
Olssons post. Han ville nämligen också gärna få en pratstund, men med
prästgårdsflickorna. Morgonposten hade Johan alltid kommit med, och på
middagen hade det alltid funnits någon anledning för honom att gå till
prästgården.

Då kunde Olsson stanna så mycket längre på stationen, och sedan fick
han sällskap uppför backen, ty vägen gick över prästgårdsängen.

Samtalet fortsattes, medan han vid brunnen vattnade Maja, hästen,
som var hans »fästmö» och alltid var fin, »för hon hade alltid svartklän-
ning».

De flickor eller fruar, som voro med, fingo till avsked en bukett blom-
mor från trädgården, en cirkelrund bukett, där lövkojor, nemophila och

»flickor i det gröna», voro bundna i ringar med en sky av sparrisgräs och vit gypsophila svävande över det hela.

När jag från mitt fönster såg tåget föra med sig nyheter, glädje och trevnad, så undrade jag, om tåget, som pustade fram genom dalen, sockenbornas pratstund på stationen och stinsen med sin gröna peruk och röda flagga en gång skulle bli en idyll från den gamla goda tiden, som man med ett leende skulle minnas.

Jag minns, när den första bilen susade förbi på landsvägen. Den var från Svartvik och var visst den första i Medelpad. Ladugårdsgumman, som också var värmländska och var rappare i ben och tunga — i synnerhet i tungan — än medelpadingarna, kom inrusande i köket och ropade till jungfrurna: »Herre Je, såg I fulingen, som for förbi?»

Och första gången jag själv for i bil! Det var mellan Sundsvall och Härnösand, och någonstans mitt emellan dessa städer var det den dagen kreaturspremiering. När vi foro till Härnösand, gingo hästarna och korna till premieringen, när vi reste tillbaka till Sundsvall, vände de också tillbaka. Något så tragikomiskt har jag aldrig upplevat i hela mitt liv. Korna och hästarna togo dock saken med betydligt större fattning än gubbarna och gummorna — i synnerhet korna. I början voro vi flickor gråtfärdiga över den fasa och vrede vi väckte hos djur och människor, men mot slutet måste vi sätta oss på golvet i bilen för att inte sårakorernas känslor med vårt hjärtlösa skratt.

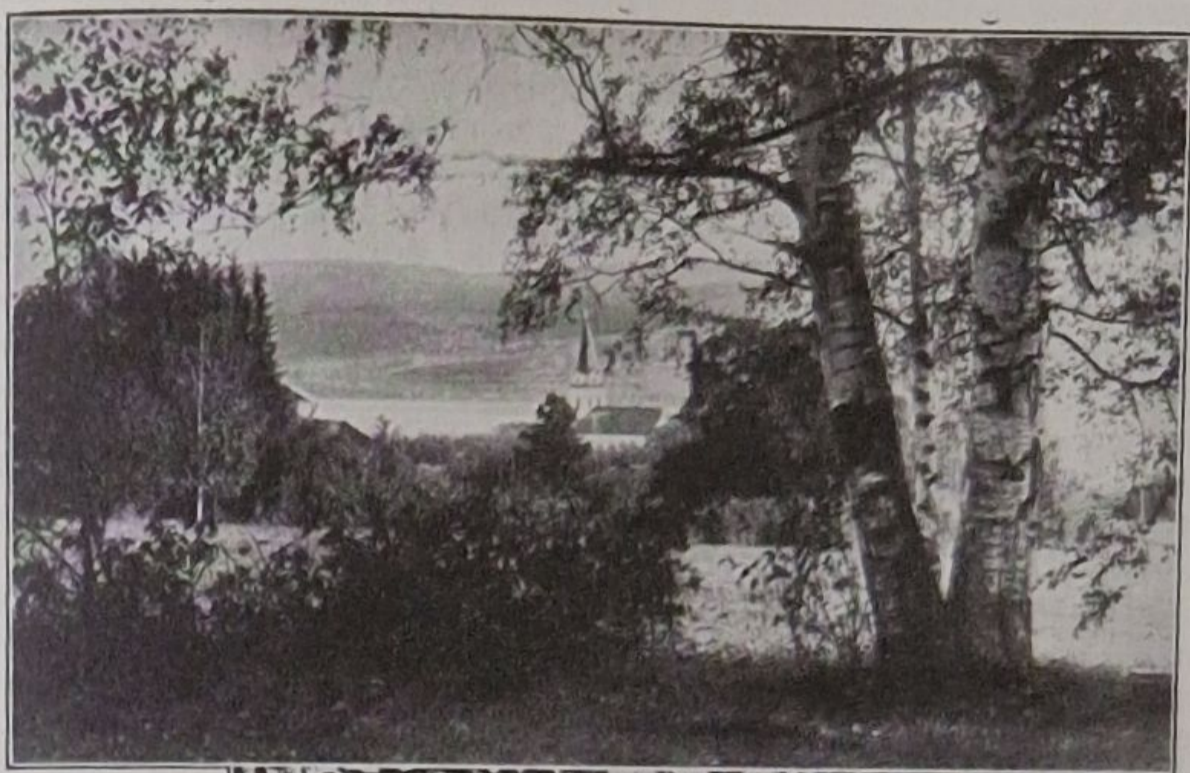
Men tåget var ett modernt och snabbt fortskaffningsmedel den tiden. Inom socknen var det att kуска landsvägen fram efter häst en mil i timmen. Ibland voro vi stort sällskap, far, mor, mormor, åtta barn, guvernant, husmamsell, ibland någon annan fröken eller någon kamrat till oss. Det var tre fulla vagnar. Då vi någon gång foro till skogen, voro dessutom tre jungfrur med.

Ibland kuskade vi så inte bara genom socknen utan till Borgsjö prästgård eller till Stöde prästgård, dit det var tre fulla mil. Men vackrare väg kan man inte fara än mellan skog och blånande berg efter Ljungans älv, som än breder ut sig till blanka sjöar, än forsar fram mellan branta stränder.

När man kom fram, stod ett stort kaffebord dukat på gräsmattan fullt av kakfat, nybakade vetebullar, citrondoftande sockerkaka, mandelströdda kransar och kakor av femton fasoner och degar!

Hemfärden i den ljusa, norrländska sommarnatten med doft från hö och blommor var det allra bästa. Då sjöng vi i vagnarna: Hytten er lukket, Stilla skuggor, Till Österland och hela vår repertoar. — Vi sjöngo kanske inte så musikaliskt, men känslan var äkta....

Eller slädfärderna på vintern! Insvept i pälsar, sjalar och fällar satt man i den lilla låga släden, som så ljudlöst och lätt gled över den mjuka snön, att den knappt tycktes röra vid den. Hästarna travade, bjällrorna ringde, och den frostiga, silvergrå gärdsgården, som stack upp ur dri-

Torps kyrka; undre bilden: prästgården i Torp.

vorna, åkte baklänges, tills den försvann i mörkret och den oavbrutet och tyst fallande snön.

Man sov eller åtminstone drömde, tills hästarna stannade i en cirkel av gult lyktsken, där många andra slädar och hästar redan stodo och bylten av sjalar och pälsar klevo ur till julkalas.

En gång, då vi i en hel rad slädar foro till julkalas, hade det varit snöstorm ett par dagar. Den ena släden efter den andra välte sitt innehåll i drivan flere gånger redan på landsvägen. Sedan veko vi av på en smal byväg, som ett stycke gick alldeles efter kanten av en hög och tvärbarrant strandvall, där Gimån forsade svart- och vitskummig nedanför. Just när vi kommo förbi den farliga sträckan, välte slädarna, den ena efter den andra, igen. Vi kommo fram blöta, men klänningarna lågo torra i korgar, och pupporna förvandlade sig till fjärilar — åtminstone efter den tidens fordringar, som voro mindre än nu.

Det förefaller mig däremot, som om glädjen hade varit större då än nu — men kanske bedrar man sig. Ansiktena voro gladare, dansen livligare och mer omväxlande, men kanske mindre graciös. Alla pojkar dansade med alla flickor, och barn från 8 år till gubbar och gummor på 80 dansade med. Jag minnes den gamla, tjocka, snälla och glada gubben Vestin, hur han dansade och snurrade i polkan, pustade, torkade svetten och log. Och Johan sen! Han dansade för hela socknen, svettades för ett kompani, dansade många gånger om med hela flickskaran och såg idel rosenrött hela natten!

Och trakteringen på julkalas! Det var något den tiden!

Ett långt bord, som gick genom två rum, dukat med otaliga smörgåsrätter: sillsalat, små köttbullar, små biffar, små och stora korvar, revbensspjäll, kallt och varmt, strömmingslådor med olika fyllnader, krustader med olika fyllnad, sylta och stuvningar av olika slag! Och så, när man ätit av alla dessa läckerheter, ett par »stora rätter», t. ex. lax och fågel med salader, sylter, morötter och ärter. Och ovanpå detta dessert,

Men efter supén orkade man dansa igen! Till sist dansade man alltid i bottiner, pälsar och sjalar. —

Men man for inte bara på kalas. Ibland följde mor eller vi barn med far ut i socknen, hälst då han for för att »hålla bön», som det hette, i skogsbyarna.

Jag undrar hur det nu skulle kännas att fara i en hög, tvåhjulig gigg på sådana vägar, som ledde till skogsbyarna, innan de med hjälp av stat och bolag lagts om. Mellan stenar, trädrötter och vattenfyllda hjulspår, som blivit djupare år för år! Ibland var det ingenting annat att göra, än att med ena hjulet köra opp på en fotshög sten och med det andra ner i ett fotsdjupt hjulspår. Min far, som inte var åkrädd — ty han var av gamla stammen, född med tömmarna i hand, så att säga — sade en gång, då vi åkte i giggen på en blöt skogsväg en mörk höstkäll: »Det är nästan bäst att fara i mörkret, för då ser man inte stenar och gropar, utan det är bara att köra på».

Men till sist glesnade skogen, man såg stjärnorna blinka framför hästen, körde mot en grind, hoppade ur och öppnade den. I mörkret skymtade en liten slätt och ur några stugor lyste ett klart flammande ljus av långvedsbrasor på öppna spisar. Kaffedoften kändes över hela den lilla byn, så man visste, vad som väntade vid brasan efter färden i den kalla höstkvällen.

Ingenstans blir en gäst så hjärtligt välkomnad som i en skogsby, där man inte är bortskämd med främmande. Naturligtvis främst prosten, som håller bön och har med sig högtid, och prostinnan, som inte är som vanligt folk utan hör till kyrkan. Men också vi ungdomar bli mottagna som riktiga hedersgäster.

Och så trakterad man blev! Jag minns mor Inga i Hjältanstorp, som alltid ville ha bön och alltid ville härbergera prostens. Hon trakterade faktiskt hela tiden man var där. Kaffe på säng. Frukost med kaffe. Förmiddagskaffe. Kaffe före middagen. Middag med flera rätter och kaffe efteråt. Eftermiddagskaffe. Sist kvällsmat — om det var kaffe till den också, minns jag inte. Man drack inte kaffe på flera dar, sedan man varit i en skogsby.

Hela byn var där och hörde på bön, från barnen, som nyss lärt sig gå, till de gamla, som nätt och jämt kunde gå längre. Från närliggande byar kom också folk.

Far tyckte alltid, att det var roligt att fara till skogsbyar, men han fick stå i, bibelförklaringar förmiddag och afton två dar å rad. På middagsrasten döpte han och vigde, och på kvällen besökte han de sjuka och äldsta, som inte kunde komma till bön. Skogsbyarna voro till stor del grundlagda av finnar, som utvandrat från sitt land under svåra tider. Namn på sjöar, tjärnar och berg voro ofta finska t. ex. Alajock, Lantalampi, Jokkala, och i min barndom fanns en eller annan gubbe eller gumma, som kunde några finska ord.

Under middagsrasten eller på kvällen brukade vi ungdomar gå och se på utsikten från närmsta bergstopp. Skogsbyarna, som höjde och sänkte sig i långa vågor. Här och var blänkte en stilla skogssjö och långt bort syntes Ljungan som ett slingrande silverband.

När vi ungdomar en gång utbrusto i hänförelse över skogens skönhet, log bondgumman, som visat oss vägen, och sade: »Men tänkt, ume vure åker alltihop!».

De allra roligaste minnena äro kanske ändå besöken på fäbodvallarna. Dit kunde man vanligen inte ens åka i gigg utan gick över barrskogsåsar, genom fuktiga sänkor och på långa kavelbroar över hjortronmyrar. En gång hade vi med oss en danska till en fäbodvall. Hon tyckte sig aldrig ha upplevt något så underligt som att gå i tre timmar på en väg utan att möta en människa. Och underligt tyckte hon det var att komma fram till fäbodvallen, den lilla ljusa fläcken med fint grönt gräs mellan de mörka skogshöjderna, de små grå stugorna med fönster av en kvadratots storlek och bredvid var och en, en liten ladugård, där takets spånor

fasthöllos av stenar, och ett meskok i det fria, där den sakta ångande messmörgrytan hängde över elden i en järnkrok från en träställning.

Inne i de små fäbodstugornas enda rum var det alltid fint. Ständigt vitt nyskurat golv och rena, ljusa trasmattor. Blommor på fällbordet framför det lilla fönstret. Den stora skåpsängen i ena hörnet hade målade blommor på skåpet och hemvirkade breda spetsar på den övre och undre bäddens lakan. Men att ligga under fällarna i skåpsängen — flera stycken i samma säng — det blev en innehållsrik natt! Kor, getter, fåglar, getingar och loppor hjälptes åt att göra den omväxlande. Men det glömde man, när man i morgonens svala solsken kom ut på den daggiga vallen.

I vår ungdom var det unga flickor, som lågo i »boan», men nu finna de det alltför långsamt i skogarna, och det är gamla kvinnor, som sköta korna där.

När man var gäst på vallen, kokade man dock vanligen sitt kaffe ute på gräset.

Att efter två, tre timmars vandring i skogen koka sitt kaffe på pinneld på en fäbodvall — något festligare finns inte. Aldrig har ett kaffe kokats med sådan andakt, aldrig har ett så gott kaffe druckits. Nu för tiden ge sig familjemedlemmarna ut att »kampa» på var sitt håll med termosflaskan i fickan. Men den som varit med, när en familj varit samlad kring riselden, den vet, vad människans ursprungligaste glädje är.

Samma gemensamma känsla, som höll samman familjen, när uroxen eller mammuten stektes!

Man hjälps åt att bygga eldstad och dra ihop ris, man tänder det, och hela familjen ser med spänning på, hur den lilla lågan tar fatt i den ena stickan efter den andra. Till sist fräser brasan gulröd i solskenet, och med den ljuva doften av blommor och barr blandas den lika ljuva kaffedoften. Aldrig har ett så gott kaffe druckits som det som kokats på riseld!

Jag har bara talt om, hur vi voro ute i socknen. Men sockenborna voro också hos oss. Kaffepannan togs sällan av spisen, och ofta hade vi någon gäst till middag eller kväll. Alla som kommo till far i något ärend, kunde man ju inte bjuda, ty då hade man inte fått annat att göra. Mor tyckte inte vi kunde visa nog vänlighet mot sockenborna, när vi själva hade det så bra i vår vackra prästgård. Rik och fattig, klok och »svag» (svagsint), alla kommo de till prästgården. Jag minns en gång, då jag höll lektion med min yngsta syster med en »svag» person som andäktig åhörare på vardera sidan.

Mest var Gerda hos oss. Hon var inte »fullt ut» som det heter, en jättekvinna, starkare än någon karl, med finnblod i ådrorna, brett ansikte och utstående kindben. Liksom Tor var hon godmodig till lynnet, men fruktansvärd, när hon blev vred. Hon bodde i prästgårdens »luffarkammare» i flygelbyggnaden i veckor och månader. Luffarkammaren var för resten ofta upptagen av in- och utsocknes av olika stånd och villkor.

Gerda älskade att sitta vid pianot och spela med ett finger sina egna melodier. Då blickade hon mot himlen och hörde på röster. Gerda älskade oss alla i vanliga fall, kramade och kysste, ja, slickade oss. Hon överhopade oss med ömt tal. Så sade hon åt mig en kväll, då vi togo godnatt: »Ja vänner änglan ska surre riktigt tjuckt um dé i natt!»

Men ibland blev Gerda vred, och då var hon farlig, jättestark som hon var. En tid ville hon slå ihjäl far, som hon annars älskade. Man försökte hålla henne fången på en gård, ty på hospital var som vanligt svårt att få plats, men hon slet sig och sprang rasande till prästgården. Det var med möda vi kunde slå igen dörrarna, när hon trängde på, och regla dem.

Prosten hade tagit nåden från henne, sade Gerda, och låst in den »väst i skåpe», där han hade »svartboka».

Till prästgården kom man med ärenden av alla slag. Det var inte bara alla de olika betyg och papper, som en människa måste ha vid varje situation i livet, och som åtminstone på landet prästen skall skriva allihop. Det var också allt möjligt man hade på hjärtat. Jag minns en gång, då en snickare, som fått amerikafeber, kom var dag och talte med far om resan. Han ville få respengar av socknen, men det gick inte från i dag till i morgon, och snickaren blev otålig, för han ville resa genast. Far bad honom ha tålmod. Då sade snickaren: Ja, ja ha miste belen (= tålmodet) många gånger, men Vår Herre ha sköte på ne (ökat på det)».

Far fick väl också be vår Herre sköta på tålmodet, när han mitt under ett arbete fick höra de mest olika problem diskuteras av ett dussin personer. Men det var, som han sade: förtjänsten med alla dessa papper var att man kom i kontakt med församlingsborna.

När man nu minns sin barndom och ungdom i den vackra prästgården, måste man med Geijer säga:

»Jag tackar Gud för de bästa föräldrar. Minnet av den lyckliga fläck, som deras hulda vård helgade, ligger som ett solsken i mitt bröst.»

RAGNHILD MODIN-RINGSTRÖM.